

Hessing

bij de uitvoering van het SGR, gelet op die verschillen van inzicht?

De kernvraag is natuurlijk of de minister kans ziet om, met handhaving van het hoge ambitieniveau van het SGR bij de uitvoering toch een begin van een draagvlak te krijgen. Iedereen tevreden stellen, zal heel moeilijk worden. Zoals minister-president Kok recent opmerkte over het nieuwe mestbeleid: daar zal niemand echt blij mee zijn; de boeren niet en de milieuorganisaties niet. Met deze waarheid moeten wij leven. Wij moeten toch verder. De ontwikkelingen in Gaasterland laten zien dat de praktijk van uitvoering weerbaarstig kan zijn. De streek loopt te hoop tegen de gepresenteerde plannen, maar wij moeten niet vergeten dat daar al een heel proces heeft plaatsgevonden en dat de geplande 1000 ha netto al is teruggebracht tot 550 ha. Natuurlijk moet bij de concrete uitwerking van de plannen flexibiliteit betracht worden en moet zoveel mogelijk overeenstemming met betrokkenen bereikt worden. Dit neemt echter niet weg dat er een substantieel resultaat geboekt moet worden, want het gaat om de ecologische hoofdstructuur en dat is een samenhangend geheel van natuurgebieden, verbonden door ecologische zones. De kracht van deze constructie is juist gelegen in het neerleggen van een compleet natuurnetwerk in Nederland, en het gaat niet aan, daaruit een puzzeltukje weg te laten. En hoe mooi Gaasterland ook in de huidige constellatie is – ik zal daar niets aan afdoen – voor de ecologische hoofdstructuur is toch een stapje meer nodig. Dus ook voor Gaasterland willen wij graag vasthouden aan een serieuze invulling van de EHS, zoveel mogelijk in overleg met betrokkenen.

Natuurlijk zal de realisatie van de plannen in Gaasterland arbeidsplaatsen kosten. Maar er moet wel bij gezegd worden – dat moeten wij niet vergeten – dat over de gehele linie de werkgelegenheid in de landbouw onder grote druk staat, Gaasterland niet uitgezonderd. Het is dus ook niet uitgesloten dat de voorziene natuurontwikkeling en de daarmee verbonden mogelijkheden voor recreatie, compenserende werkgelegenheid oplevert.

Overigens mag niet vergeten worden dat bij de planvorming een belangrijke taak ligt voor de provincie. Tegen de achtergrond van

die verdeling van de verantwoordelijkheid – er wordt gepland door de rijksoverheid en voor de uitvoering ligt het voortouw bij de provincie – is de vraag of de minister gedachten heeft over een oplossing van de problemen die vooral in Gaasterland zijn gerezen.

Voorzitter! Mijn fractie hecht grote waarde aan het SGR. De penibele staat van de natuur wijst wat ons betreft imperatief in de richting van realisatie van dit plan. Dat heeft een hoog ambitieniveau en mijn fractie hoopt dan ook dat de minister enkele zorgen kan wegnemen die wij hebben over de uitvoering van dit plan.

De voorzitter: Ik feliciteer u als eerste met deze maiden-speech. U brengt ervaring mee uit verschillende geleidingen van het Nederlandse staatsbestel: de rechterlijke macht, de provincie, de gemeente en de politie. U bent echter ook maatschappelijk actief. Ik wens u en onszelf toe dat u die ervaring hier kwijt kunt; daar profiteren de Kamer en uw medeleden van. Van harte gefeliciteerd.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

Voorzitter: Heijne Makkreel

De voorzitter: Ik geef het woord aan de heer Varekamp en maak de leden erop opmerkzaam dat ook hij zijn maiden-speech zal houden.

□

De heer Varekamp (VVD): Mijnheer de voorzitter! Ik dank u voor uw aankondiging. Dat ik mijn maiden-speech houd, is inderdaad zo in het kader van het lidmaatschap van de Eerste Kamer. Ik maak u er echter wel opmerkzaam op dat ik 25 jaar geleden, toen ik lid was van de provinciale staten van Zuid-Holland, in deze zaal ook een maiden-speech heb gehouden; alleen heel oude mensen zullen zich dat nog herinneren.

De voorzitter: Elk gremium heeft zijn eigen maiden-speech.

De heer Varekamp (VVD): Mijnheer de voorzitter! Het structuurschema Groene ruimte, afgekort tot SGR, is bedoeld als een soort "masterplan" voor de inrichting en het in gebruik

nemen van het landelijke gebied in Nederland. En dan praat je over veel, want het gaat over drie kwart van het grondgebied en het daarbij behorende water van Nederland. De bedoeling van het plan is dan ook, dat wordt althans betracht, om de verscheidenheid van functies in dat gebied voor de toekomst te positioneren, dus vast te leggen tot het jaar 2000, en een doorkijk te geven op de vijftien à twintig jaar daarna.

Dat gegeven straalt veel ambitie uit, met daaraan verbonden zowel de voor- als de nadelen. Ik zou bijna zeggen dat het gaat om een "masterplan" met Hollandse nauwkeurigheid, Hollandse bereidheid en de behoefte om alles in visies en structuren vast te leggen. Daarbij moet ik onmiddellijk de vraag stellen of de afweging tussen het sociaal-economische perspectief van het landelijk gebied en het behoud en herstel van natuur, natuurwaarden en alles wat daarmee verbonden is, voldoende evenwichtig is. Ik kom hier uiteraard nog op terug.

Natuurlijk sluit het SGR aan op "Natura 2000" en komt het daarmee ook overeen met de habitatrichtlijn van de Europese Unie; maar gelet op de hiermee gemoeide omvang en het ambitieniveau, roept dit bij mij toch de vraag op of wij niet bezig zijn met de voleinding der aarde, met veel nadruk op achteruitgang en dus benodigd herstel van de natuur en het behoud daarvan. Daarbij is het de vraag, nog afgezien van de objectiviteit die verschillend wordt aangevoeld, of dat in even grote mate ook zo moet. En over welke natuur wordt er gesproken? Naar mijn mening verschilt de perceptie nogal eens. Ook in de nota van de minister van LNV, Dynamiek en vernieuwing, wordt aangegeven dat er natuur is in vele gradaties, van het zeldzaamheidsaspect tot wat "de algemene natuur" genoemd zou kunnen worden. Bovendien zijn natuur en natuurontwikkeling geen statische gegevens. In de evolutie was en is dat een dynamisch proces, en in de toekomst zal dat ook zo zijn. In zo'n proces vervallen bestaande normen en waarden, maar ontstaan er nieuwe normen, en dat geldt in de natuur ook voor dier- en plantesoorten.

Mijnheer de voorzitter! Ik stel dit op deze manier om de relativiteit van dit structuurschema met zijn

Varekamp

ambitieniveau enigszins aan te geven. De nota Dynamiek en vernieuwing van de geachte bewindsman de heer Van Aartsen, is een nieuwe en vernieuwende nota. Als proces is dynamiek en vernieuwing echter een onlosmakelijk onderdeel van de gang der dingen.

Ik zeg dit niet omdat de fractie van de VVD de bestuurlijke uitgangspunten van het SGR en de daarin gelegen ecologische hoofdstructuur niet onderschrijft, maar wel om positief kritisch om te gaan met deze planologische kernbeslissing, het structuurschema Groene ruimte. Zij sluit daarbij aan bij het al eerder vastgestelde Natuurbeleidsplan. Daarbij ga ik er echter van uit dat de samenleving een dynamisch proces is en dat alles wat tot 2015 wordt aangegeven, niet definitief kan zijn. De uitvoering zal naar mijn mening dus stapsgewijs en met een regelmatige evaluatie moeten plaatsvinden. De basis kan ook naar mijn mening geen "generatie-egoïsme" zijn: de omgeving terugbrengen in de staat waarin je haar in je jeugd hebt aangetroffen. Er is immers geen "back to the future", niet voor de samenleving als geheel en zeker niet voor de agrarische sector, die in zo'n belangrijke mate is betrokken bij deze planologische kernbeslissing. De agrarische sector heeft de indruk dat hij in feite alleen maar heeft te verliezen en weinig te winnen. Deze sector zou echter, overigens naast andere, ook een zeer belangrijke rol moeten vervullen bij het behoud en de ontwikkeling van natuurwaarden. Dat kan echter alleen gebeuren – vorige sprekers hebben het al aangegeven – op basis van draagvlak, duidelijkheid en rechtvaardigheid, gekoppeld aan de benodigde zakelijkheid en recht doend aan een sociaal-economisch perspectief. Delen de ministers deze mening?

Voorzitter! Het is een omvangrijk en ambitieus masterplan met ook naar mijn gevoel een sterke top-down-benadering. Weliswaar wordt veel van de uitvoering gedelegeerd naar de provincie, maar er is toch weinig betrokkenheid van de gemeenten en er vindt zeker niet altijd een even goed en open overleg plaats met de individuele burger, met name met degene die het direct raakt. Winst is er wel, want het is winst dat deze nota vele andere nota's vervangt of in zich heeft opgenomen. Onder andere hierdoor

is het aantal nota's voor planologische kernbeslissingen teruggebracht van negentien naar negen. Overigens is niet alles wat in die nota's is gesteld en vastgelegd – ik noem de structuurnota Landbouw, het Natuurbeleidsplan, enz. – onverkort opgenomen. Met de integrale benadering in het structuurschema Groene ruimte laat men de uitsluitend sectorale benadering los. Dat kan ook afwijkingen betekenen. Ik meen dat dit in de brief van de Raad voor het natuurbeheer nog eens goed is aangegeven. Daarin wordt gezegd dat de structuurnota essentieel is voor een aantal punten: de bundeling, de integratie en de actualisering, de integratie van de bestaande sectornota's, de ruimtelijke vertaling, de kaderstelling voor de doorvertaling, de koppeling van het beleid aan andere zaken zoals Vinex en NMP-plus en de vastlegging van de wijze waarop functies en waarden van het landelijk gebied worden afgewogen.

Als wordt gesproken over het structuurschema Groene ruimte, trekken vooral zaken zoals de ecologische hoofdstructuur, waardevolle cultuurlandschappen, verbindingzones, natuurontwikkelingsgebieden, specifiek ammoniakbeleid, de financierbaarheid en het draagvlak de aandacht. Op een aantal van die zaken wil ik nog terugkomen.

Voordat wij echter een verkeerd beeld van deze nota krijgen, wil ik stellen dat het SGR veel meer behelst. Het is een masterplan waarin ook vele andere zaken zijn bestemd. Je kunt zelfs zeggen dat het hele landelijke gebied in feite is wegbestemd. Via het zogenaamde koersenbeleid zijn de concentratiegebieden voor glastuinbouw, bomen- en bollenteelt met de kleuren groen, geel, blauw en bruin duidelijk aangegeven. Ik ga ervan uit dat het koersenbeleid "marktgericht" blijft en dus afhankelijk van de ontwikkelingen en het voortschrijdend inzicht zal worden aangepast. Dat geldt dan zowel voor de termijn van vijf jaar van de planologische kernbeslissing als voor de doorkijk daarna. Ik hoop dat de ministers deze mening delen.

Er bevindt zich een aantal spanningsvelden in het structuurschema Groene ruimte. Het grootste spanningsveld ligt wellicht tussen het enerzijds in stand houden en versterken van de natuur en van het natuurbeleid met zijn differentiaties

en het anderzijds bieden van een sociaal-economisch perspectief aan het landelijk gebied, het platteland, met zijn differentiaties. Dit spanningsveld heeft zich manifest geopenbaard in Gaasterland, maar daar niet alleen, ook het Bentwoud in Zuid-Holland mag niet ongenoemd blijven. Het spanningsveld is in genoemde, maar ook in andere niet met name genoemde gebieden zo groot dat het draagvlak daar niet of onvoldoende aanwezig is. Indien de ministers deze mening delen, vraag ik hun er vooral op toe te zien dat de provinciale overheden, die het voortouw hebben bij de voorbereiding, de begrenzing, de invulling en de uitvoering, op basis van het overeind houden van de doelstellingen het noodzakelijke draagvlak scheppen. Zijn zij het met mij eens dat de begrenzingen daarvoor niet absoluut moeten zijn? Agrarisch medebeheer moet mogelijk zijn voor natuurbeheer en -ontwikkeling. De sociaal-economische ontwikkeling van deze streken moet worden gewaarborgd en negatieve schaduwwerking van planologische en andere regelingen moet zoveel mogelijk worden voorkomen. Bovendien vraag ik de ministers om te bezien hoe en in welke mate anderen, waaronder eventueel coöperaties, hierbij betrokken kunnen worden en hoe dit gefaseerd kan worden in de tijd.

Ik herhaal wat anderen hebben gezegd, namelijk dat een draagvlak nodig is voor het realiseren van het structuurschema Groene ruimte en met name voor de ecologische hoofdstructuur. Dat behelst dat vooraf geen planologische bescherming en begrenzing, zeker niet van het aantal hectaren, mag plaatsvinden en dat waardevolle cultuurgronden zoveel mogelijk behouden moeten blijven voor de agrarische sector. Ik verneem graag of beide bewindslieden het met mij eens zijn.

Inzake de figuurlijke schaduwwerking, de planschaduwwerking, vraag ik de bewindslieden hoe zij de mogelijkheid voor juridische claims bezien.

Beseffen de ministers dat alles wat als beleid is opgenomen in het structuurschema Groene ruimte een aanslag is van ongeveer 10% op het areaal van de Nederlandse landbouwgrond, waarvan 155.000 ha vrijwillig moet worden aangekocht, terwijl in dezelfde tijdspanne ook nog eens 55.000 ha landbouwgrond

Varekamp

nodig zal zijn voor verstedelijking en de daarbij behorende infrastructuur? Welke consequenties zal dit volgens de ministers hebben voor de grondprijzen en de eventuele financiering van de structuurnota? Wat betekent dit voor de agrarische potentie van Nederland, zeker als er ook nog andere consequenties verwerkt moeten worden? Ik noem bijvoorbeeld de neiging tot extensivering in het kader van het milieubeleid. Kunnen de ministers nog eens uitleggen of de financiering afdoende is geregeld en hoe zij is geregeld? Hoe is bijvoorbeeld de stand van zaken bij het Groenfonds en in welke mate kan aanspraak worden gemaakt op FES-gelden als zij uitsluitend gekoppeld zijn aan grote infrastructuure werken? Is er al enige duidelijkheid over de gelden die wij uit de Europese structuurfondsen krijgen, mede ter realisering van deze structuurnota? Vinden de ministers de voor de berekeningen gehanteerde grondprijzen juist gelet op de door mij ook nog eens geschetste planologische druk op landbouwgronden, en zijn ook huizen en bedrijfsgebouwen in de berekeningen meegenomen?

Een volgende vraag is of de ministers nog een sturende werking hebben bij de financiën van de provincies. Kan daarmee voldoende flexibel worden omgegaan?

Mijnheer de voorzitter! Ik stel deze vragen niet alleen in het kader van de validiteit van de berekeningen voor de huidige kabinetsperiode, maar ook voor de reële doorkijk na twintig jaar, een periode die in principe aan deze planologische kernbeslissing is verbonden. Want deze heeft een doorwerking en kan schaduwzijden hebben die na deze kabinetsperiode liggen.

Ik stel deze vraag ook ten aanzien van het beheer genoemd in de nota. In de nota Dynamiek en vernieuwing, blz. 22, stelt de minister van LNV dat hij voor beheer onvoldoende geld heeft. Al met al vind ik dat als het ambitieniveau van het SGR niet in overeenstemming te brengen is met de financiële mogelijkheden, het ambitieniveau bijgesteld zou moeten worden. Delen de ministers deze mening?

Ik wil hierbij duidelijk stellen dat naar mijn mening voorkomen moet worden dat er twee niveaus van financiering ontstaan, namelijk een voor de agrariër die bijvoorbeeld voor stadsuitbreiding moet verkopen

en een voor de agrariër die voor de realisatie van het SGR moet verkopen dan wel geacht wordt vrijwillig te verkopen. Dat kan leiden tot discriminatie. Men komt elkaar immers tegen op de grondmarkt bij hervestiging. Lopen wij hierdoor niet het gevaar dat rechtsongelijkheid kan ontstaan?

Mijnheer de voorzitter! Een punt dat niet uitsluitend een relatie heeft met het structuurschema Groene ruimte, maar ook met een aantal andere milieumaatregelen is de kwestie van het aanvullende regionale ammoniakbeleid, met name in Zuidoost Nederland. Hoewel ik weet dat deze kwestie een relatie heeft met de Interimwet ammoniak en met de derde fase mestbeleid werkt zij ook door en vormt dus een onderdeel van het structuurschema Groene ruimte.

Alhoewel ik op dit moment bepaald geen behoefte heb, te discussiëren over de validiteit van ammoniakbeleid is voor mij toch wel het een en ander aan de orde. De doorwerking in het structuurschema Groene ruimte heeft consequenties in het kader van de beoogde uitplaatsing van bedrijven. Er wordt gesproken over een aantal van 3000 tot 5000. Vinden de ministers het verantwoord dat door het vaststellen van deze planologische kernbeslissing bedrijven gebrandmerkt worden, eventueel minder waard zijn? Hoe beoordelen de bewindslieden in dat licht de rijksbijdrage voor de verplaatsing in het kader van dat regionale ammoniakbeleid?

Mijnheer de voorzitter! Over het beheer van de ecologische hoofdstructuur heeft de minister van LNV in zijn nota Dynamiek en vernieuwing opmerkingen gemaakt. Het beheer van grootschalige en/of kwetsbare gebieden dient professioneel te gebeuren, stelt hij. Op zichzelf onderschrijf ik deze stelling. Is de minister echter niet van mening dat maximale inspanning moet worden gepleegd om wat sommigen noemen "monopolisering" van grondbezit en beheer te voorkomen en dat experimenten met andere nog niet erkende beheerders moeten worden bevorderd? Past het niet in dat beleid om als overheid de doelstellingen te formuleren en om landeigenaren, waaronder boeren, creatief te laten functioneren en hen afhankelijk daarvan, niet economisch compenserend, maar economisch te belonen?

Mijnheer de voorzitter! Namens de fractie van de VVD kan ik stellen dat wij in principe achter de uitgangspunten en de bestuurlijke doelstellingen van het SGR en de daaraan verbonden ecologische hoofdstructuur staan. Over de uitvoering heb ik enkele vragen gesteld, maar ook enkele ernstige bedenkingen geuit die sterk bij onze fractie leven. Wij hopen afdoende antwoorden te krijgen, zodat wij tot een definitieve standpuntbepaling kunnen komen.

Beseft zal moeten worden dat de nobele doelstellingen, verwoord in het SGR, voor sommigen verheugend zijn, maar bij anderen onzekerheid, zorg en vertwijfeling teweeg brengen. Dat is ook inherent aan een zich ontwikkelende samenleving, maar ik vind toch dat zij met de nodige zorg en zorgvuldigheid moeten worden gezien, niet alleen nu, maar voortschrijdend, voor de duur van deze planologische kernbeslissing. Vandaar dat een regelmatig te houden evaluatie met eventuele bijstelling op basis van de criteria die ik heb genoemd, mogelijk moet zijn en blijven.

De **voorzitter**: Der traditie getrouw heb ik het voorrecht, u als eerste met uw maiden-speech geluk te wensen. U hebt niet alleen een ruime ervaring met het agrarische organisatieleven, maar u beoefent ook een hobby die wellicht significant is. Ik heb gelezen dat u doet aan vliegspor. Wellicht dat deze bijdraagt aan een dusdanig ruime blik over het terrein dat wij daaraan nog veel plezier kunnen beleven. Nogmaals: mijn gelukwensen.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

□

De heer **Pitstra** (GroenLinks): De behandeling van het structuurschema Groene ruimte in deze Eerste Kamer bevat alle ingrediënten voor een spannend debat. Wij zijn bestookt met vele brieven van allerlei kanten, wij zijn op vele locaties op bezoek geweest, wij hebben soms met de vaste commissie in de stromende regen werkbezoeken afgelegd op drassige weilanden met agrarisch natuurbeheer. Zelf heb ik die kunnen vergelijken met de kwaliteiten van een schraal blauwgrasland van Staatsbosbeheer waar